

Ustava — zaključna faza

Amandmaji, ki obravnavajo družbeno-ekonomsko ureditev, so v primerjavi z osnutkom bistveno boljši. Omejujejo se le na temeljne rešitve, s tem, da bo zakonodajna podrobneje razdelala tista vprašanja, ki niso predmet ustavne materije. To še posebej velja za organiziranje in samoupravljanje združenega dela. Ustava namreč vsebuje temeljni princip o svobodnem ustanavljanju, organiziranju ter povezovanju podjetij in drugih organizacij ter subjektov, ki opravljajo gospodarske in družbene dejavnosti. Naj posebej povemo, da je upoštevana tudi nova terminologija, kolikor je to bilo mogoče. Tako je pojem OZD nadomeščen s pojmom „podjetje“ oz. „druga organizacija“. Ustavna dopolnila govorijo tudi o dobičku ter delnicah.

V javni razpravi so se kresala klopja okoli nadaljnje usode samoupravnih interesnih skupnosti. Mnenja o tem niso bila enotna in še vedno niso povsem usklajena. Zato so predlagane rešitve pomembno razlikujejo od tistih, ki jih je vseboval osnutek ustavnih dopolnil. V javni razpravi je prevladalo stališče, da je treba uveljaviti načelo, da je oblikovanje SIS oz. drugih oblik samoupravne organiziranosti samoupravna pravica, ne pa dolžnost delavcev in drugih delovnih ljudi. To načelo upošteva predlagano besedilo, ki torej izhaja iz svobode in prostovoljnosti in ne določa, na katerih področjih je obvezno konstituiranje SIS ali drugih oblik samoupravnega organiziranja. Tako so vsa področja družbenih dejavnosti postavljena v

ter statutov občin. Ohranjena je predlagana rešitev, da lahko delovni ljudje in občani v podjetjih oz. KS s statutom določijo, da funkcije delegacije opravlja delavski svet oz. ustrezní organ upravljanja.

Izrecno je poudarjena v povsem novem amandmaju pravica do združevanja v politične organizacije. Posebej je tudi poudarjeno načelo, da morajo organi federacije na ozemlju naše republike pri poslovanju s pripadniki drugih narodov in narodnosti upoštevati ustavno pravico enakopravnosti jezikov narodov in narodnosti. Če dejanja in akti teh organov tega načela ne bi upoštevali, ne bi imeli pravne veljave.

Prevladalo je stališče, da se v naši republiki smrtna kazen ne sme predpisati. Povsem na novo je, upoštevajoč določila mednarodnega pakta o državljanstvu in političnih pravicah, opredeljeno, da nihče ne sme biti podvržen mučenju ali krutemu, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. Prav tako je posebej prepovedano delati na kom brez njegove privolitve medicinske ali znanstvene poskuse.

Z novimi amandmaji naj bi bila občanom še v večji meri zajamčena svoboda gibanja in nastanitve ter pravica stanovanjske nedotakljivosti. Za vstop ali preiskavo stanovanja bo potrebna odločba sodišča ali organa za prekrške, ne pa več odločba organov za notranje zadeve ali celo vojaških organov, kar omogoča sedanja zakonodaja.

Prav tako so prišle v posebnem amandmaju do izraza zahteve za

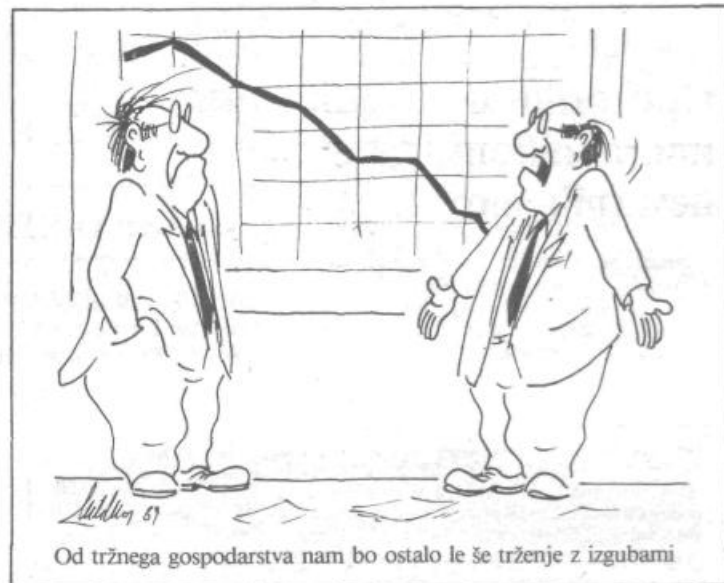
sestavljaj predsednik in štirje člani, v razširjeni sestavi pa bi sodeloval tudi predsednik republiške skupščine, predsednik IS in predsednik republiške konference SZDL. Pomembno je, da se uvaja tudi institut odpoka predsednika in članov predsedstva.

Končno naj opozorimo tudi na nov amandma, ki odpira možnost uvedbe tako imenovanega političnega referenduma. Tako kot osnutek amandmajev pa tudi predlog ureja vprašanje referenduma v zvezi s sprejemanjem ustavnih sprememb.

Aktiviste v KS bo nedvomno zanimalo, kaj je z ustavnim dopolnilom, ki obravnava krajevne skup-

nosti. Lahko povemo, da predlagano besedilo pomeni kvaliteto v primerjavi z osnutkom, še zlasti, kar zadeva zagotavljanje sredstev za opravljanje z ustavo in zakonom določenih nalog in za organizirano udeležbo pri upravljanju družbenih zadev. Sredstva za te namene bodo morali zagotavljati proračuni občin. Še naprej pa bodo lahko KS za zadovoljevanje in uresničevanje skupnih potreb in interesov pridobile sredstva s prostovoljnimi prispevki podjetij in drugih organizacij ter skupnosti kot tudi s samopriskevkom.

Anka Tominešek

POLLETNO GOSPODARJENJE DELOVNIH ORGANIZACIJ V ŠIŠKI

17 novih izgubarjev

Ob 12-tih že kroničnih izgubarjih v naši občini je letošnje prvo polletje končalo z izgubo še 17 novih delovnih organizacij.

Letos so neuspešne organizacije „pridelale“ skoraj 170 milijard izgube, kar je za 8,7-krat več kot v enakem obdobju lani in za 4,5-krat kot ob zaključnem računu. Največ izgube imajo delovni organizaciji LI-TOSTROJ, skoraj 48 milijard dinarjev, sledijo pa mu AVTOMONTAŽINA TOVARNA VOZIL, INTEGRAL Ljubljanski potniški promet, ISKRA AVTOMATIKA Tozd AVTOMATSKO VODENJE NAPRAV in Tozd TOVARNA NAPRAV ter ENERGETIKA Tozd KOMUNALNA ENERGETIKA. Tem so se pridružile med drugim tudi ISKRINE temeljne organizacije FERITI, KERAMIKA, NAPRAVE IN ORODJA, MAGNETI in skupne službe, temeljne organizacije RAŠICE, PLETILNICA, KONFEKCIJA, KOMERCE in skupne službe, KOMUNALNO ENERGETIKO, PLINARNO, ŽG MOSTOVNA in druge. Novi izgubarji imajo precej skupnih značilnosti. Novi zakon o računovodstvu je namreč najbolj negativno vplival na poslovne rezultate tistih organizacij, ki so zadolžene, bodisi, da imajo kratkoročna domača posojila, bodisi posojila tujih dobaviteljev, pozitivno pa vpliva na tiste organizacije, ki imajo dovolj lastnih sredstev in jih znajo obratiti tako, da iz njih iztržijo dohodek. Slabo gre tistim organizacijam, ki so večino izdelkov prodajale samo enemu ali nekaj kupcem, saj so zdaj popolnoma odvisne od položaja in vedenja teh kupcev. To je predvsem proizvodnja, namenjena naložbeni porabi. Tudi izvoz na klinrški trg postaja za organizacije vse bolj nevhvaležen in nespodbuden. Poleg naštetih lastnosti pa je za neuspešne

organizacije v Šiški značilno tudi to, da so v preteklosti čezmerno zaposlovale nove delavce ter vlagale v ne-proizvodne prostore. Vse to vpliva na poslabšanje rezultatov, zlasti v tistih primerih, ko cen ni mogoče povišati.

Zaskrbnjuje ob vsem tem pa je dejstvo, da je v organizacijah z izgubo bilo v prvem polletju tega leta zaposlenih povprečno okoli 12.300 delavcev oz. dobra tretjina vseh zaposlenih v gospodarstvu v Šiški in da sanacijskega postopka v nobeni izmed teh organizacij še niso končali oz. uspešno izpeljali. To pomeni, da bodo v teh organizacijah morali oceniti možnost sanacije v novih pogojih podjetništva. Le-ti pa drugače obravnavajo izgubarje — postavljajo drugačne zahteve za pokrivanje izgub in drugačen prijem družbenopolitične skupnosti.

Izvršni svet skupščine občine Ljubljana-Šiška je sprejel nekaj sklepov, med drugim zavzame poslovne organe v organizacijah: ISKRA AVTOMATIKA Tozd Avtomatske in varilne naprave, Tozd Naprave za energetiko in teleinformatiko, Tozd Sistemi, LPP INTEGRAL, ISKRA ELEKTROZVEZE, ŽG Tozd za elektroenergetiko, ŽG Tozd za vzdrževanje voz, EGS, SAVSKE ELEKTRARNE, DO ENERGETIKA, Tozd KOMUNALNA ENERGETIKA, Tozd PLINARNA, DO RAŠICA, KMETIJSKA ZADRUGA MEDVODE, da najkasneje do 15. septembra 1989 pisмено obvestijo izvršni svet o načinih razreševanja slabe poslovne uspešnosti; DO TZ LITOSTROJ pa obvezuje, da še v naprej poroča vsake tri mesece o izvajanju sanacije.

OBNOVA LJUBLJANSKEGA GRADU

Nujna so dodatna sredstva

Pomanjkanje denarja oziroma bistveno večji stroški s prenovo ljubljanskega gradu ob vsesplošnem draženju vsega onemogoča načrtovana dela na gradu. Tudi v letu 1990 in kasneje se bo naš grad prenavljal lahko le ob podpori iz dodatnih virov. To je najpomembnejša ugotovitev odbora za prenavljanje ljubljanskega gradu, ki je konec septembra analiziral svoje delo v osmih letošnjih mesecih.

Medtem ko se strokovnjaki, ki se poldrugo leto intenzivneje trudijo s prenovo gradu, veselijo arheoloških najdb in hitrejšega napredovanja sanacijskih del na gradu, pa si mestni izvršni svet beli glavo, kako prebricati širšo slovensko javnost, predvsem pa republiške organe, da moramo nujno najti dodatna sredstva za sanacijo slovenskega gradu.

Arheologi so namreč končno prišli prav na grajskem griču do materialnih dokazov o tem, da je grajski grič zibelka mesta Ljubljane in da je bila tu pomembnejša prazgodovinska, rimska in slovanska postojanka vse do srednjega veka, ko nastane grad v današnji podobi. Dosedanje najdbe zahtevajo prevrednotenje pomena prenove gradu v enega osrednjih slovenskih spomeniškovarstvenih projektov. Zato so delno zastala določena sanacijska dela, ker so imeli prednost arheologi. Slednji pa obetajo še nove najdbe in morda še kakšno presenečenje. Ob traktu K so namreč izkopali obsežno kurščiz iz prazgodovinske dobe, s čimer je prvič konkretno dokumentirana naselbina na najvišji točki Grajskega griča. Novi rezultati arheoloških izkopavanj pojasnjujejo absolutne kontinuitete poselitve Grajskega griča.

Vzporedno z arheološkimi izkopavanji potekajo ostala dela. Stroji neusmiljeno brnijo in pripravljajo teren za servisni objekt na grajskem dvorišču. Da bodo posamezni objekti na gradu lahko zaživel, je potrebna urejena infrastruktura. Istočasno pa je treba vsa dela tako naravnati, da ne bo utrpel grajski grič. Nekateri menijo, da zna pobožje zdrseti proti hišam, če bo preveč padavin, potres... Zato se s tem problemom ukvarjajo strokovnjaki, ki dajajo prednost zaščitnim delom na grajskem griču. Brez dokumentacije ni možen noben poseg, zato se s papirnatno (strokovno) vojno ukvarjajo številni strokovnjaki in organizacije, da dela lahko potekajo po načrtu. Tudi gradbeniki so strpni, razumevajoči; vendar, delavce je treba plačati, stroje vzdrževati, roki pa tečejo. Denar. Kljub težavam pa lahko računamo, da bodo do konca leta zgradili servisni objekt, morda tudi lapidarij. Posamezne objekte, ki še niso dokončani, pa morajo vsaj zaščititi pred propadanjem.

Ob intenzivnem delu številnih ljudi v odboru za prenavljanje ljubljanskega gradu, komisijah, strokovnih skupinah za rešitev posameznih zadev, pa le pogrešamo še nekoga ali posebno skupino ljudi, denimo menagerjev. Slednji naj bi celotno aktivnost povezovali na drugačen način. Še sedaj namreč ni povsem znano, kakšne dejavnosti se bodo odvijale na GRADU. Res je, da številna zahtevna dela v zvezi s sanacijo vsega, kar je vredno sanirati, obdržati ali prenoviti, potekajo po načrtu. Res gre tudi vse priznanje številnim aktivistom okrog predsednika odbora tov. Mušiča, ki po strokovni plati vodi odgovorno delo s prenovo gradu. Verjetno bo moral izvršni svet mesta čimprej sestaviti telo, ki bo poskrbelo za delovanje gradu. Bojimo se namreč, da bodo npr. načrtovana sanacijska dela končana, seveda s celotno infrastrukturo, od vodovoda, plina, toplovida, raznih inštalacij do cestnih povezav in urejenih zelenih površin. Potem bomo pa po znani navadi začeli ponovno prekopavati že npr. zacementirane površine zaradi dodatnih potrebnih inštalacij. GRAD bo namenil pomembnejše površine za muzejsko dejavnost. V posameznih prostorih bodo lahko potekale kulturne prireditve. Dovolj prostora bo za turistično in gostinsko ponudbo, prav tako tudi za npr. butike (?) oz. prostore za lokale, ki naj bi bili ob poročnih dvoranah...

Tako naj bi začel grad počasi živeti: stavba za stavbo. Že sedaj je pravi naval ljudi, ki jih zanima, kaj se dogaja z grajsko kapelo, stolpom piskačev... Torej bi se dalo objekte že izkoristiti z dogovorjeno ponudbo. To pa ni več zadeva Odbora za prenavljanje ljubljanskega gradu, ampak izvršnega sveta mesta, ki je odgovoren za financiranje načrtovanih del na gradu. To pa zavzuje tudi vse kulturne ustanove, da pripravijo proučen in dokončen program svojih nalog in jih začnejo uresničevati, skladno z razvojem del na gradu. Verjetno je dovolj večletnih prerekanj, kdo ima prav, koliko kvadratnih metrov je dobila ali izgubila ta dejavnost itd. Čas beži, pričakujemo pa novih akcij in povabilo na otvoritev vsaj enega objekta, ki smo ga sofinancirali iz samopriskevka.

Tone Simončič

Iz skupščinskih klopi

28. septembra ob 15. uri bodo delegati vseh treh zborov skupščine občine Ljubljana-Šiška obravnavali zajeten dnevni red. Med drugim se bodo seznanili:

- z oceno poslovanja za organizacije, ki izvajajo sanacijo in za organizacije, ki so izkazale izgubo v prvem polletju 1989,
- problematiko izdajanja JAVNA TRIBUNA,
- usmeritvami za organizacijo komunalnih OZD-komunalne, cestne in energetske skupnosti, s komunalnim gospodarstvom v Ljubljani,
- prenovo ljubljanskega gradu in
- normativnimi zadevami.

enak položaj, izjema velja le za področje pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Ustavna komisija je tudi prisluhnila zahtevi kmetov in zato predlagala povsem nov amandma, s katerim opredeljuje odnos družbe do kmetije.

Do veljave je prišel tudi glas tistih, ki so opozarjali, da je treba še jasneje in bolj celovito rešiti vprašanje varstva okolja. Zato je zadevni amandma doživel bistvene dopolnitve.

Največ novosti je predlaganih na področju družbenopolitičnega sistema. Predlagani so povsem novi amandmaji, ki jih osnutek ustavnih dopolnil ni vseboval. Tako so doživel pomembne spremembe amandmaji, ki zadevajo volilni oz. skupščinski sistem. Dosledno je uveljavljen princip neposrednih in tajnih volitev.

V kandidacijskem postopku imajo odločujočo vlogo delovni ljudje in občani ter njihove organizacije, pri čemer se SZDL ne zagotavlja več takšna vloga, kot jo je imela doslej. V primerjavi z osnutkom amandmajev je treba posebej opozoriti, da so delegati zborov skupščin na vseh nivojih stalni, ustava pa več posebej ne opredeljuje vseh okolij, v katerih se izvolijo temeljne delegacije. Mnoga vprašanja, ki so jih doslej urejevale ustavne rešitve, bodo v bodoče predmet volilnega sistema oz. zakona, ki bo urejal ta sistem,

večjo ustavno zaščito pravic otrok.

Zaradi zagotovitve večje pravne varnosti občanov nov amandma uveljavlja prepoved veljave predpisov za nazaj in to brez izjem. Po sodanji ustavnih ureditvi so lahko posamezne določbe zakona, če je bil tako določeno z zakonom in če je to zahteval splošni interes, imele učinek za nazaj.

Mnogi se bodo razveselili tudi tistega ustavnega dopolnila, ki pomeni zagotovitev upravnega spora v vseh upravnih stvareh, v katerih se odloča o človekovih pravicah in obveznostih.

Zelo pomembno je novo dopolnilo, ki zadeva vprašanje razglasitve izrednih razmer in uporabe oboroženih sil v miru za preprečitev ali odpravo izrednih razmer. V naši republiki naj bi imela o tem odločilno besedo republiška skupščina.

Spremembe so doživele tudi tisti amandmaji, ki zadevajo pristojnost republiške skupščine oz. njenih zborov. Stališča o teh vprašanjih niso bila povsem poenotena, še zlasti glede vprašanja, kateri zbor naj bi postopno prerasel v splošno-politični zbor — ali zbor občin ali družbenopolitični zbor v republiki. Spremembe v pristojnosti skupščine so bile potrebne tudi zaradi sprememb o pristojnosti predsedstva, ki se voli na podlagi neposrednih in tajnih volitev. Upoštevane so bile pripombe, da se ta organ številčno zmanjša. Predsedstvo republike naj bi tako